

Mgr Małgorzata Van Damme

ORCID 0000-0002-9782-0640

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Pedagogiki

Dr Agata Jacewicz

ORCID 0000-0001-5908-7698

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Pedagogiki

**EDUKACJA PRZEDSZKOLNA W NORWEGII.
RYS HISTORYCZNY I WSPÓŁCZESNOŚĆ**

Streszczenie

Artykuł zawiera wybrane informacje dotyczące edukacji przedszkolnej na przykładzie Norwegii. Rozważania rozpoczyna rys historyczny, przybliżający początki opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym po czasy współczesne. Omówiono między innymi cele, zadania przedszkoli oraz ich znaczenie dla norweskiego społeczeństwa. Zaakcentowano typy placówek przedszkolnych i frekwencję w latach 2012–2020 z uwzględnieniem wieku dzieci. Podkreślono znaczenie najważniejszych dokumentów regulujących funkcjonowanie przedszkoli. Na zakończenie zamieszczono krótką wzmiankę na temat kwalifikacji osób zatrudnionych na stanowisku nauczyciela wychowania przedszkolnego.

Słowa kluczowe: edukacja przedszkolna, dziecko w wieku przedszkolnym, nauczyciel wychowania przedszkolnego, placówki przedszkolne, praktyka przedszkolna.

PRESCHOOL EDUCATION IN NORWAY. HISTORICAL VIEW AND THE PRESENT DAY

Abstract

The article contains selected information on preschool education in Norway. It opens with a historical outline of the beginnings of preschool care in Norway up to the present day. It discusses, among other things, the aims and tasks of kindergartens and their significance for Norwegian society. It highlights the types of preschool institutions and attendance for the years 2012-2020, taking into account the age of children. The importance of most vital documents regulating the work of preschool services is emphasized. Finally, a brief reference is made to the qualifications of people employed as preschool teachers.

Keywords: preschool education • preschool child • preschool teacher • preschool facilities • preschool practice.

Początki edukacji przedszkolnej w Norwegii

Początki norweskiej edukacji przedszkolnej sięgają pierwszej połowy XIX wieku. Zaczęto wówczas otwierać pierwsze przytułki dla dzieci, które zaczęły się rozrastać podczas urbanizacji: rodziny przenosiły się do większych miast w poszukiwaniu pracy. Edukacja przedszkolna rozpoczęła się od azyli, które jako pierwsze pojawiły się w Trondheim w 1837 roku. W początkowych latach nie były one przyjaźnie odbierane, gdyż postrzegano je jako miejsce dla dzieci samotnych matek, które bez zawodu nie potrafiły im zapewnić godnych warunków życia. Z czasem podjęły pracę i wówczas należało zaopiekować się dziećmi, aby nie pozostały one same sobie. Były to miejsca potrzebne dla dzieci z ubogich rodzin, a ich rozwój w Norwegii wspierały prywatne organizacje charytatywne (filantropijne) z północnej Ameryki oraz z Europy. Pierwszy dziecięcy azyl w Norwegii, należący do prywatnej fundacji, miał za główne zadanie opiekować się biednymi i zaniedbanymi dziećmi. Dzieci były karmione, dbano o ich higienę, a w razie potrzeby zapewniono im ubrania. Uważano, że dzieci są przyszłością społeczeństwa, które w późniejszym okresie będą mogły wpływać na jego pozytywne zmiany. Z tego względu pod-

stawowym celem tych placówek było dbanie o wychowanie, opiekę, wyznanie religijne, szkolenie moralne do pracy praktycznej, tj. produkcji artystycznej i rzemieślniczej¹.

Gdy Norwegia należała jeszcze do Królestwa Duńskiego (za czasów króla duńskiego Krystiana VI) pojawiła się myśl przewodnia norweskiej edukacji – *Szkola dla wszystkich i każdego*. Na norweskie szkolnictwo istotny wpływ miała religia protestancka, zwłaszcza luteranizm. Stosunkowo szybko wzięto pod uwagę, że każde dziecko uczy się we własnym tempie i zaczęło stosować elementy indywidualizacji w edukacji².

W 1840 roku w Norwegii powstawały pierwsze żłobki, zapewniające opiekę nad dziećmi do lat 3 z niezamożnych rodzin oraz nad dziećmi samotnych matek, zmuszonych do zapewnienia finansów rodzinie. Ostatecznie ażyle i żłobki zostały przekształcone w żłobki lub przedszkola³.

W połowie XIX wieku w Norwegii zaczęły powstawać pierwsze przedszkola, dla których inspiracją było przedszkole stworzone przez pedagoga niemieckiego Friedricha Fröbela⁴. Z jego inicjatywy zaczęły powstawać „ogródki dziecięce”, które prowadziły nauczanie praktyczne w myśl zasad pedagogicznych i psychologicznych. Uczono w nich śpiewu, rysunku i literatury. Fröblowi zależało na tym, aby dziecko dorastało w demokratycznym społeczeństwie i było postrzegane jako podmiot spędzający czas w formie zabawy. Ten pogląd miał ogromny wpływ na funkcjonowanie norweskich placówek. Norwedzy połączyli nauczanie przez zabawę ze szkoleniem do pracy praktycznej. Do dziś ta ideologia ma zastosowanie w norweskich przedszkolach, tj. skoncentrowanie na dziecku, priorytetach dzieciństwa i zwracanie uwagi na zabawę i radość jako ważne elementy rozwoju dziecka⁵.

---

¹ J. Storø, K. H. Haug, *Kindergartens in Norway – From care for the few to an universal right for all children*, Part 1, Oslo 2013, s. 3.

² A. Antonik, *Edukacja włączająca w Norwegii*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, nr 3/ 2009, s. 89.

³ Tamże, s. 92.

⁴ A. Sadownik, *Why is the Norwegian Kindergarten Teacher Education Internationally Inspiring in this Historical Moment?* Norway 2019, s. 5.

⁵ A. Antonik, *Edukacja włączająca w Norwegii ...*, dz. cyt., s. 89.

Zrodziła się potrzeba kształcenia wykwalifikowanych osób do pracy w przedszkolach, w tym celu uruchomiono wiele szkół, początkowo prowadzonych prywatnie przez kobiety, które później zostały przejęte przez rząd⁶. W Oslo w 1935 roku utworzono Akademię Opieki nad Dzieckiem (*Barnevernsakademiet*). Jej misją było kształcenie kobiet (przyszłych nauczycielek przedszkolnych) w zakresie pedagogiki dla dobra dzieci i społeczeństwa. Od kobiet zatrudnianych w Akademii wymagano zaświadczenia ze szkoły wyższej i doświadczenia w pracy w przedszkolu, bądź w azylu. Na potrzeby kształcenia kobiet, w całej Norwegii powstało wiele akademii, a nauczanie pedagogiczne stało się bardzo popularne. Pierwszy norweski związek nauczycieli przedszkolnych powstał w 1945 roku, a nauczyciele założyli wspólną platformę zawodową dotyczącą ich pracy. Własne standardy zawodowe poprawiali poprzez praktyczne działania w codziennej praktyce przedszkolnej⁷.

W drugiej połowie XX wieku rozwój przedszkoli w Norwegii przyspieszył. Dotyczy to klasycznej ery norweskiego państwa opiekuńczego, czyli lata 1920–1970. Pierwsza reguła prawna w Norwegii dotycząca przedszkola miała miejsce w 1945 roku po zakończeniu II Wojny Światowej. Był to czas wyróżniający się odbudową, optymizmem, socjalno- demokratycznymi rządami i dominującą partią pracy. W ciągu tych lat aż do 1975 roku przedszkola nie miały uregulowań prawnych, a jedynie procedury i plany rozwojowe⁸.

Sytuacja w kraju uległa zmianie po odkryciu złóż ropy na terenie Norwegii w latach 70. XX wieku. Sprawilo to, że ubogi kraj przemienił się w zamożny. Norwegia stała się jednym z najlepszych miejsc do zamieszkania, gdzie starano się zapewnić godne życie swoim obywatelom, zwłaszcza najmłodszym, których traktuje jako przyszłość narodu. Norwedzy twierdzą, że stali się jednym z najszczęśliwszych narodów. Norweskie społeczeństwo ma długą tradycję troszczenia się o dzieci. Przykładem tego są coroczne obchody Dnia Niepodległości⁹, które przede wszystkim są organizowane

⁶ Tamże, s. 2.

⁷ A. Sadownik, *Why is the Norwegian Kindergarten...*, dz. cyt., s. 5.

⁸ Tamże, s. 3.

⁹ Norwegia odzyskała swoją niepodległość 17 maja 1905 roku – uwolniła

dla najmłodszych. Ponadto norweskie oddanie dzieciom wraz z ich rozwojem widoczne są w polityce wczesnej edukacji¹⁰.

Zaangażowanie państwa opiekuńczego w rozbudowę przedszkoli rośnie od 1975 roku. Zwiększa się też zainteresowanie zadaniami i celami przedszkoli. Jest to rok przełomu, ponieważ sporządzono pierwsze dokumenty prawne dotyczące przedszkoli. Powodem ich opracowania był rozwój placówek w całej Norwegii. Ustawa o przedszkolu (*barnehageloven*) w 1975 r., jak również szereg rozdrobnionych przepisów prawnych zapoczątkowało nowy okres dla przedszkoli norweskich. Należy podkreślić, że przed tym uregulowaniem tylko 7% dzieci uczęszczało do przedszkoli¹¹.

Rozwój przedszkoli w Norwegii opierał się na dynamice rozwoju innych państw europejskich oraz Ameryki Północnej. Pieniądze otrzymane z ropy naftowej na norweskim szelfie kontynentalnym i nowe prawo zapoczątkowały szybki wzrost ekonomiczny. Oprócz tego rząd odznaczył się ogromną chęcią i gotowością do wprowadzenia reform¹².

Od 1975 r. systematycznie wzrastało zaangażowanie państwa w rozwój przedszkoli, a tym samym rozkwit zainteresowań społecznymi kwestiami dotyczącymi tych instytucji. Pierwotna ustawa o przedszkolu była wielokrotnie modyfikowana. Najważniejsze zmiany wprowadzono w 1983 roku, gdy przekształcono misję instytucji. Potem wprowadzono kolejną ustawę, w której najważniejsze przemiany odnosiły się do treści z zakresu regulacji opieki, ramowego rozkładu dnia w krajowym programie nauczania oraz wprowadzenie obowiązkowej szkoły dla sześciolatków. Kolejne zmiany wniosła ustawa wprowadzona w 2005 roku, którą skorygowano pięć lat później. Ostatecznie zmiany zostały wprowadzone do krajowego programu nauczania w 2011 roku¹³.

---

się spod władzy Szwecji. Ze Szwecją była związana przez prawie 100 lat poprzez unię, która uczyniła Norwegię zależną od niej.

¹⁰ T. Jameson Brewer, *Rousseau plays outside in Norway: A personal reflection on how Norwegian outdoor kindergartens employ Rousseauian pedagogical methods of play*, USA 2012, s. 232.

¹¹ Tamże.

¹² A. Furu, *Student i dag. Førskolelærer i morgen*, Bergen 2011, s. 50–60.

¹³ J. Storø, K. H. Haug, *Kindergartens in Norway...*, dz. cyt., s. 3.

Rząd norweski wprowadził 1 stycznia 2009 r. prawo zapewniające każdemu dziecku miejsce w przedszkolu. Reforma miała za zadanie zintegrować przedszkola z ogólnym systemem edukacji. Podstawowym celem tej reformy było przygotowanie 6-latków do podjęcia nauki w szkole, a także objęcie swoim zasięgiem jak największą liczbę dzieci uczęszczających do przedszkola (upowszechnienie edukacji przedszkolnej)¹⁴.

Dzisiejsze społeczeństwo norweskie uważa przedszkola za ważne i dobre dla dzieci. To punkt widzenia wielu osób zaangażowanych we wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem tj.: nauczycieli, pedagogów, rodziców, profesjonalistów i badaczy wraz z organizacjami skoncentrowanymi na dzieciach¹⁵.

Norweski system wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem ECEC (*Early Childhood Education and Care*) znacznie się rozwinął w ciągu ostatniej dekady. Do przedszkoli uczęszcza więcej dzieci niż kiedykolwiek. Norwegia należy do krajów OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) o najwyższym udziale dochodów publicznych przeznaczanych na wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem, a publiczne finansowanie sektora przedszkolnego znacznie wzrosło w ciągu ostatnich 20 lat, umożliwiając szybki rozwój świadczenia tych usług¹⁶.

Istotne zmiany w przepisach i programach przedszkolnych w Norwegii należy rozumieć jako konieczność dopasowania zadań i celów przedszkola do przemian społecznych w kraju. Obecne przedszkola są fundamentalnymi organami społecznymi, tzn. są priorytetowe dla dzieci, rodziców, społeczeństwa, pracy i progressu kraju – także w perspektywie krótko- jak i długoterminowej. Przedszkola mają wieloaspektowy i szeroki wpływ społeczny. Ich funkcjonowanie i opieka nad dziećmi przede wszystkim umożliwia aktywność zawodową kobiet w Norwegii¹⁷.

Norweskie przedszkola jako placówki opiekuńcze nad dziećmi

---

¹⁴ Tamże, s.4.

¹⁵ A. Sadownik, *Why is the Norwegian Kindergarten...*, dz. cyt., s. 5.

¹⁶ M. Taguma, *Quality Matters in Early Childhood Education and Care- Norway*, Oslo 2013, s. 11.

¹⁷ Tamże, s. 4–6.

wpisują się w liczne koncepcje nordyckie, w tym w model kraju opiekuńczego. Występują cztery cechy tego modelu:

1. Równość z egalitaryzmem społecznym;
2. Uniwersalizm pojmowany jako znaczenie, że wszystkie dzieci powinny być w tych samych ramach instytucjonalnych;
3. Niezależność od sektora szkolnego, z koncentracją na zabawie, a nie na nauczaniu;
4. Dom jako model¹⁸.

Przedszkole jest integralną częścią spójnego zestawu polityczno-społecznego w Norwegii, które wspierają pełne uczestnictwo i równość rodziców na rynku pracy. Należy podkreślić, że od lat 70. XX wieku udział kobiet na rynku pracy stale rośnie, stąd jawi się duże zapotrzebowanie na miejsca w przedszkolach w Norwegii¹⁹. Szczególnie kobiety odegrały zasadniczą rolę w rozwoju norweskich przedszkoli, nie tylko pod względem zaangażowania, ale także solidnej pracy. Kobiety były aktywnymi działaczkami w pracach przedszkoli wyprzedzając jakiegokolwiek posunięcia rządu²⁰. Ich przedsiębiorcze i twórcze role na nowych arenach (publiczna-prywatna; dom-szkoła; edukacja-opieka) wpłynęły między innymi na postęp wiedzy o przedszkolu i kobietach w perspektywie historycznej²¹. Postrzeganie kobiet, ich pracy i działalności uległy istotnym zmianom, mimo, że w ponad 180-letniej historii placówek przedszkolnych 90% opiekunek-wychowawczyń-nauczycielek stanowiły kobiety²².

Współczesne placówki przedszkolne w Norwegii

W dzisiejszych czasach udział matek na rynku pracy w Norwegii stale rośnie, a różnica w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn

¹⁸ J. Storø i in., *Kindergartens in Norway...*, dz. cyt., s. 4.

¹⁹ A. Engel, *Early Childhood education and care policy review*, Oslo 2015, s. 15.

²⁰ Tamże, s. 5.

²¹ T. Korsvold, *For alle barn! Barnehagens framvekst i velferdsstaten*, Oslo 2005, s. 111–116.

²² Tamże, s. 5.

jest niewielka. Działalność prorodzinna gwarantuje zasiłek z tytułu urlopu rodzicielskiego dla rodziców dzieci do pierwszego roku życia. Matki i ojcowie w Norwegii mają prawo do roku chronionej pracy, gdyż mają zapewniony płatny urlop macierzyński bądź ojcowski (tacierzyński) obejmujący 44 tygodnie przy pełnym wynagrodzeniu lub 54 tygodnie z 80% wynagrodzeniem. W rzeczywistości większość kobiet korzysta z tej możliwości i kontynuują pracę, gdy ich dziecko osiągnie rok. Po zakończeniu urlopu rodzica dziecko jest zapisywane do przedszkola, lecz nie jest to obowiązkowe²³.

Ciągle przekształcenia społeczne przyczyniają się do odnawiania celów wychowania i rozwoju. Zadaniem współczesnej edukacji przedszkolnej jest właściwe przekazywanie i „budowanie” wiedzy dziecka, zaintrygowanie i zaszczepienie ciekawości otaczającą rzeczywistością od najwcześniejszych lat jego życia.

Edukacja przedszkolna jest dostępna niemal na całym świecie. Jednak określenie jej jakości nie jest prostym zadaniem, ale można wyodrębnić elementy wpływające na nią tj. wykształcenie kadry pedagogicznej, wielkość grup, wykorzystywane programy edukacyjne, stosunek liczby nauczycieli do dzieci i wiele innych²⁴.

W Europie występują dwa modele edukacji przedszkolnej: zintegrowany i etapowy. Pierwszy opiera się na jednolitej formie kształcenia dzieci w wieku przedszkolnym (1–5 lat). Identyczne kwalifikacje wraz z podobnymi wynagrodzeniami, dotyczy nauczycieli wychowania przedszkolnego m.in. w Finlandii, Szwecji i w Norwegii. Natomiast model etapowy, odnosi się do dwóch odmiennych instytucji: żłobków (0–3 lat) i przedszkoli (3–6 lat). W obu placówkach występują odmienne: kwalifikacje kadr, wymogi wykształcenia oraz kwestie finansowe. Etapowy typ edukacji zdecydowanie częściej występuje w krajach europejskich m. in w Polsce, Francji, Belgii²⁵.

Zintegrowana edukacja przedszkolna w Norwegii jest rzeczą interesującą pod względem organizacyjnym, kieruje się zadaniami

²³ A. Engel, *Early Childhood...*, dz. cyt., s. 11.

²⁴ A. Sobotka, *Edukacja przedszkolna w wybranych krajach europejskich*, Warszawa 2001, s. 4.

²⁵ P. Ziółkowski, *System edukacji przedszkolnej w Polsce oraz wybranych krajach Unii Europejskiej*, Bydgoszcz 2018, s. 11–12.

socjalnymi i pedagogicznymi, czerpiąc przykład z funkcjonowania domu. Jednak najciekawszą i najtrafniejszą cechą nauczania norweskiego przedszkolaka, jest jego edukacja na zewnątrz (tzw. edukacja outdoorowa). Jest to forma nauki uwielbiana przez każde dziecko, nie tylko ze względu na bliski kontakt z naturą, lecz na jej samodzielne poznawanie i odkrywanie. Przedszkolak przebywając na świeżym powietrzu, pobudza do działania wszystkie swoje zmysły, dzięki temu jego rozwój przebiega prawidłowo, z dobrymi efektami. W przedszkolach norweskich niesprzyjające warunki pogodowe zupełnie nie przeszkadzają w tym, aby wyjść z dziećmi na świeże powietrze, gdyż dla obywateli Norwegii „Nie ma złej pogody, jest złe ubranie!” („*Det finnes ikke dårlig vær, det finnes dårlige klær!*”)²⁶.

W Norwegii nie ma żłobków, jak w Polsce. Do przedszkoli przyjmowane są dzieci od 1 do 5 roku życia. *Barnehage* to po norwesku przedszkole. Na to pojęcie składają się dwa słowa *barn* – dziecko, zaś *hage* to ogród. Podobnie połączenie słów występuje w języku angielskim i niemieckim - *Kindergarten*. Zazwyczaj rodzice opiekują się dziećmi do momentu ukończenia przez nich 1 roku życia, ponieważ jak już wspomniano przysługuje im roczny, płatny urlop macierzyński/ tacierzyński. Placówki przedszkolne korzystają z różnorodnych koncepcji pedagogicznych np. Marii Montessori, Celestyna Freineta, Rudolfa Steinera, próbując zastosować z nich to co najcenniejsze bądź skupiają się na jednej w pełni²⁷.

Zwykle przedszkola są czynne od poniedziałku do piątku przez 9–10 godzin dziennie, przeważnie od 7.00 do 17.00. Rodzic ma możliwość wyboru pełnej bądź niepełnej opieki nad pociechą. Koszty za uczęszczanie są adekwatnie do wybranej opcji. W przedszkolach najważniejsze są socjalizacja i edukacja, które rozpoczynają się od ich pierwszego roku życia. W wieku 6 lat zaczynają się zapisy do pierwszej klasy szkoły podstawowej, określane w Norwegii jako *barneskole*²⁸.

²⁶ T. Parczewska, *W stronę przyrody: O norweskich praktykach edukacji na zewnątrz*, Lublin 2017, s. 182.

²⁷ Tamże, s. 3.

²⁸ T. Jameson Brewer, *Rousseau plays outside in Norway...*, dz. cyt., s. 232.

Każde pomieszczenie w norweskiej placówce pełni swoją rolę – do odpoczynku, posiłku, zabawy lub pracy grupowej albo indywidualnej. Jego wyposażenie wraz z dekoracją kojarzy się z domem – posiłki odbywają się w kameralnych kuchniach, często na ścianach zawieszono są ręcznie wykonane prace podopiecznych. W przedszkolu obca jest zasada żelaznej dyscypliny, gdyż priorytetem jest nastawienie na miłość, zaufanie i bezpieczeństwo. Grupy w przedszkolu są niewielkie, przebywają w nich najczęściej dzieci w różnym wieku.

Nauczyciel nie stosuje szkolnego, formalnego podejścia, lecz poświęca czas dziecku, aby zaznajomić go z otaczającą rzeczywistością. W tym celu często stosuje różne formy pracy z książką. Dzieci chętnie słuchają bajek z morałem o jasnym, zrozumiałym dla dziecka przekazie. Edukacja polega na gromadzeniu doświadczeń i obserwacji środowiska np. wędrowki leśne, poznawanie zwierząt i roślin, zabawy z wodą, wykonywanie prostych prac technicznych itp. Ważne jest to, aby dziecko nabyło w przedszkolu kompetencji społecznych, umiejętności zadawania pytań, dzielenia się pomysłami, samodzielnego podejmowania decyzji²⁹.

Rząd Norwegii ponosi ogólną odpowiedzialność za jakość rozwoju, zarządzanie i finansowanie przedszkoli, oprócz tego, zapewnia rozwój i inicjatywę w ścisłej konsultacji z władzami lokalnymi, szkołami wyższymi i innymi instytucjami naukowymi. Także nie pomija nadzorowania i koordynowania prac oraz współpracy tych instytucji z placówkami przedszkolnymi. Istotna jest rola Ministerstwa Edukacji i Badań (Nauk), gdyż ono przeznacza fundusze rządowe na rozwój edukacji i przekazuje placówkom oświatowym nowe informacje lub zmiany w aktach prawnych. Ważne jest to, że ministerstwo wspiera edukację przedszkolną, oferuje działania na rzecz nabywania lub podnoszenia kompetencji pedagogicznych, a także zachęca do pracy w tym zawodzie również mężczyźni³⁰.

Z kolei gminy odpowiadają za nadzór przedszkoli publicznych i niepublicznych oraz mają obowiązek stwierdzić, czy przedszkola

---

²⁹ Tamże, s. 18.

³⁰ T. R. Isaksen, *Competencies...*, dz. cyt., s. 13.

funkcjonują zgodnie z ramowym planem oraz według obowiązujących przepisów. Ponoszą znaczną odpowiedzialność za doradztwo. Władze miejskie mają obowiązek zapewnić pomoc finansową dla wszystkich przedszkoli zaklasyfikowanych w ich gminie na analogicznych regułach.

Warto zwrócić uwagę, że w Norwegii nie tylko dzieci biorą czynny udział w życiu codziennym przedszkola, ale także rodzice są mocno w nie zaangażowani. W placówkach przestrzega się praw dziecka, rady rodziców i komitetu koordynacyjnego norweskiej placówki.

1. Prawa dziecka panujące w norweskim przedszkolu dotyczą:

- wypowiedania się na temat codziennych zajęć przedszkola;
- regularnej możliwość aktywnego udziału w planowaniu i ocenie zajęć przedszkola;
- sposobu myślenia dziecka (należy uwzględnić jego wiek i dojrzałość).

2. Rada rodziców i komitet koordynacyjny działający w Norwegii pełni ważną rolę:

- każde przedszkole jest zobowiązane do założenia rady rodziców i komitetu koordynacyjnego (celem jest współpraca z rodziną dziecka);
- rada rodziców musi składać się z rodziców lub opiekunów wszystkich dzieci;
- mają za zadanie zarządzać sprawami finansowymi oraz dbać o to, by współpraca między przedszkolem a rodzicami była dobra i sprzyjała dobru środowiska przedszkolnego;
- komitet koordynacyjny musi być organem doradczym, promującym kontakty i koordynującym. W skład komitetu koordynacyjnego muszą wchodzić rodzice / opiekunowie oraz personel przedszkola, tak aby każda grupa była równo reprezentowana. Właściciel przedszkola może w razie potrzeby uczestniczyć, ale nie może mieć więcej przedstawicieli niż którakolwiek z pozostałych grup,
- dyrektor przedszkola musi zadbać o to, aby ważne sprawy były kierowane do rady rodziców i komitetu koordynacyjnego.

Poza tym, dyrektor przedszkola może dostosować ramowy plan do lokalnych warunków, co oznacza:

- ustalać roczny plan działalności przedszkola z udziałem komitetu koordynacyjnego;
- współpracować ze szkołą podstawową w zakresie przejścia dzieci z przedszkola do szkoły oraz w zakresie programów przed i po lekcjach. W ten sposób przedszkolak jest stopniowo i łagodnie przygotowany do rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej.

W każdym norweskim przedszkolu na początku i na końcu roku szkolnego sporządza się listę uczęszczających dzieci. Tabela nr 1 zawiera liczbę podopiecznych w placówkach przedszkolnych w Norwegii od 2012 do 2020 roku.

Tabela 1. Liczba dzieci uczęszczających do norweskich przedszkoli (2012–2020)

Liczba dzieci w przedszkolu według wieku								
Rok	Razem	Ponizej 1 roku życia	1 rok	2 lata	3 lata	4 lata	5 lat	6 lat
2012	286153	2318	42754	57384	61409	61556	60338	394
2013	287177	1894	42336	56363	60949	62981	62266	386
2014	286414	2145	41145	56709	59840	62422	63746	407
2015	283608	2201	41895	55363	59775	61036	62972	366
2016	282649	2366	43015	55910	58306	60999	61708	345
2017	281622	2245	43300	56177	58558	59482	61530	330
2018	278578	2196	42150	56264	58436	59303	59836	393
2019	275804	2295	41921	54153	58411	59078	59580	366
2020	272264	2285	42319	52810	56004	59390	59390	390

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Statistics Norway, *Children in kindergartens by age in Norway*, [online] dostęp [w:] <https://www.ssb.no/en/barnehager/>, dnia 10.03.2021.

Dane zawarte w Tabeli 1. wskazują, że najwyższa frekwencja występuje wśród pięcioletków, zaś najmniejsza w grupie dzieci poniżej 1 roku życia. Dziecko ma zapewnione miejsce w placówce od 1 roku życia, ale jeżeli jest wolne miejsce dla niego, to może zacząć uczęszczać do przedszkola kilka miesięcy wcześniej. Grupa dzieci sześciolletnich ujęta w Tabeli 1 to – dzieci z deficytami fizycznymi lub psychicznymi, które pozostają w placówce jeden rok dłużej.

Cele i zadania placówek przedszkolnych zostały zawarte w norweskich aktach prawnych³¹.

1. Cele norweskich placówek:

- dbanie o pozytywną współpracę i bliski kontakt z rodziną dziecka,
- zapewnienie życzliwej opieki i zabawy połączonej z nauką, która rozwija jego podstawowy, wszechstronny rozwój,
- działania muszą być oparte na fundamentalnych wartościach i tradycjach chrześcijańskich wraz z uwzględnieniem praw człowieka, tj.: poszanowanie godności ludzkiej, wolności intelektualnej, miłości, równości i solidarności,
- rozwój powinien być skoncentrowany na podstawowej wiedzy i umiejętnościach, jak twórczość, zainteresowania i dociekliwość dziecka,
- samodzielność podopiecznego jest kluczowa, gdyż stopniowo powinien on nauczyć się dbać o siebie samego, innych i naturę,
- zapewnienie dziecku zaufania, szacunku i podstawowych wartości dzieciństwa,
- przyczynianie się do dobrego samopoczucia, radości w zabawie i w nauce,
- przygotowanie do codziennych zmian,
- zapewnienie poczucia przynależności do bezpiecznego i przyjaznego miejsca w społeczeństwie,
- przestrzeganie zasad demokracji, równości oraz nieakceptowania wszelkich objawów dyskryminacji.

³¹ Ministry of Education and Research in Norway, *Act relating to kindergartens: The Kindergarten Act*, Chapter I, Oslo 2020, [online] dostęp [w:] lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-06-17-64/KAPITTEL_5#%C2%A717, dnia 10.01.2020.

2. Zadania norweskich placówek są następujące:

- zapewnić dzieciom możliwość zabawy poprzez udział w zajęciach i doświadczeniach, a także umożliwić wyrażanie siebie,
- uwzględniać wiek dzieci, poziom funkcjonowania, płeć, język ojczysty, pochodzenie społeczne, etniczne i kulturowe,
- przekazywać wartości i kulturę, zapewniać miejsce dla własnej twórczości kulturalnej dzieci,
- pomagać i starać się zapewnić wszystkim dzieciom radość,
- rozwijać umiejętność radzenia sobie we wspólnocie społecznej i kulturowej,
- pobudzać ciekawość, kreatywność i chęć uczenia się dzieci oraz stawiać wyzwania w oparciu o zainteresowania, wiedzę i umiejętności dzieci,
- pełnić funkcji prozdrowotną i profilaktyczną,
- przyczyniać się do wyrównywania nierówności społecznych.

Ministerstwo Edukacji i Badań pełni istotną rolę w zarządzaniu placówkami przedszkolnymi, ponieważ określa szczegółowe wytyczne dotyczące funkcjonowania przedszkoli³².

Wyżej zaprezentowane cele i zadania przedszkoli w Norwegii są podobne do celów placówek w Polsce. W kraju nordyckim, w większym stopniu podkreśla się rolę współpracy z rodziną dziecka. Oprócz tego w Norwegii mieszka wielu cudzoziemców, co sprzyja tolerancji i otwartości na inne kultury oraz chęci poznania odmiennych narodowości. Warto zauważyć, że jednym z najważniejszych celów przedszkola jest bliski kontakt i życie w zgodzie z naturą.

Typy placówek przedszkolnych i ich organizacja

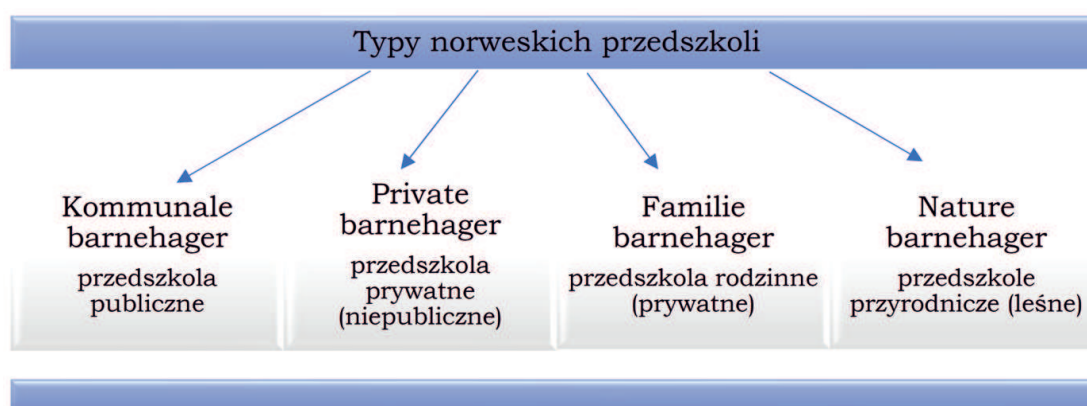
W Norwegii istnieją różne rodzaje przedszkoli, wszystkie placówki są płatne (niewielkie różnice w cenie). Opłata w 2020 r. za 100% udziału dziecka w placówce wynosi 3135 NOK.

---

³² Norwegian Directorate for Education and Training, *Framework Plan for Kindergartens*, Oslo 2017 r., s. 37 [online] dostęp [w:] www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/framework-plan-for-kindergartens2-2017.pdf, dnia 5.02.2021.

W 2009 roku weszła w życie ustawa zobowiązująca zapewnienie miejsca dla każdego dziecka w przedszkolu. Prawo dotyczy dzieci, które ukończyły pierwszy rok życia, stąd niewiele dzieci młodszych (poniżej roku) chodzi do przedszkola. Gminy mają za zadanie zapewnić wystarczającą ilość miejsc w przedszkolu. Szczególnie prywatni właściciele starają się zaoferować miejsce dla młodszych dzieci. Celem rządu jest uelastycznienie zasady przyjęć do placówki³³.

Schemat 1. Typy norweskich przedszkoli

Źródło: opracowanie na podstawie P. M. Kjølleberg, *Childcare options in Norway...*, dz. cyt.

Typy placówek przedszkolnych występujących w Norwegii:

1. *kommunale barnehager*, czyli przedszkola publiczne – własność gminy;
2. *private barnehager*, przedszkola prywatne (niepubliczne) – indywidualna własność (danej osoby lub firmy);
3. *familie barnehager* to przedszkola rodzinne znajdujące się w placówce prywatnej związanej ze „zwykłym” przedszkolem;
4. *nature barnehager* tzw. przedszkole przyrodnicze (leśne), w którym dzieci nieustannie przebywają na świeżym powietrzu, nie licząc posiłków i czasu w łazience³⁴.

³³ A. Engel, *OECD – Thematic Review of Early Childhood Education and Care Policy in Norway*, Oslo 2015, s. 9.

³⁴ P. M. Kjølleberg, *Childcare options in Norway*, [online] dostęp [w:]

Mimo, że państwo stara się zapewnić miejsce w przedszkolu wszystkim (uprawnionym) dzieciom nie ma obowiązkowego uczęszczania do niego. Nie ma też obowiązkowego rocznego przygotowania dziecka do pierwszej klasy szkoły podstawowej. Rodzice sami podejmują decyzję i dokonują wyboru przedszkola dla swojego dziecka. W gminie wszystkie przedszkola współpracują ze sobą i uwzględniają preferencje rodziców³⁵.

Wszystkie placówki uwzględniają potrzeby dzieci w zakresie opieki i zabawy, a także promowania nauki i wszechstronnego rozwoju. W placówkach są zazwyczaj wyodrębnione grupy wiekowe 0–2 i 3–5 lat bądź tzw. mieszane grupy dzieci w wieku 0–5 lat (zgodnie z koncepcją Montessori). Za organizację i funkcjonowanie placówek przedszkolnych odpowiadają ich dyrektorzy.

Norwegia uwielbia rozwiązywać problemy, stara się być jak najbardziej pomocna dla swoich mieszkańców. Dlatego też od 1 sierpnia 2015 r. wdrożono nowy ogólnonorweski program bezpłatnych zajęć pozaszkolnych w przedszkolach. Program daje wszystkim trzy-, cztero- i pięcioletkom, z rodzin o niskich dochodach, prawo do bezpłatnego uczęszczania do przedszkola przez 20 godzin tygodniowo. Prawo do bezpłatnego czasu podstawowego mają również dzieci dwuletnie, które pochodzą z rodzin o niskich dochodach (od sierpnia 2019 r.). Zadaniem reformy jest zwiększenie liczby dzieci ze środowisk imigracyjnych uczęszczających do przedszkola od najmłodszych lat. We współpracy z rodzicami stworzy to możliwości wspierania dobrostanu i wszechstronnego rozwoju tych dzieci, w tym umiejętności językowych i społecznych³⁶.

W 2018 roku wprowadzono nową normę regulującą liczbę personelu w norweskich przedszkolach. Jednocześnie zmniejszono ilość dzieci przypadających na jednego nauczyciela. Dla dzieci poniżej 3. roku życia co najmniej jeden pracownik na trójkę dzieci.

<https://relocation.no/expat-communities/expat-resource-articles/childcare-options-in-norway/>, Stavanger 2016, dnia 12.12.2020.

³⁵ Norwegian Ministry of Education and Research, *White paper No 41 (2008–2009)*, [online] dostęp [w:] <https://childcarecanada.org/sites/default/files/2009-quality%20in%20ECEC%20Norway%20white%20paper%20no.41%202008-2009.pdf>, dnia 22.05.2021.

³⁶ European Commission, *Norway - National Reforms...*, dz. cyt.

Dla podopiecznych w wieku 3. lat i więcej przypisany jest jeden pracownik na sześcioro dzieci. Stosunek liczby dzieci do nauczycieli powinien być następujący: co najmniej jeden lider pedagogiczny/ wykwalifikowany nauczyciel przedszkolny na siedmioro dzieci poniżej 3. roku życia i przynajmniej jeden lider pedagogiczny/ wykwalifikowany nauczyciel przedszkola na czternaścioro dzieci w wieku 3. lat i powyżej. Oba współczynniki są regulowane przez prawo, a placówki miały sprostać tym wymogom prawnym w 2018 roku. Obie omówione zmiany prawne zostały ostatecznie wprowadzone od sierpnia 2019 roku³⁷.

Każda instytucja posiada obligatoryjne krajowe zasady prawne i musi się im podporządkować. Natomiast ramowy rozkład dnia placówki może być już odmienny i zależny od decyzji dyrektora (z uwzględnieniem konsultacji społecznych, potrzeb dzieci i rodziców).

Plan Treści i Zadań Przedszkola a ramowy rozkład dnia

Od 1995 roku norweskie przedszkola realizują narodowy program nauczania, czyli Ramowy Plan Treści i Zadań Przedszkola, który został zweryfikowany w 2006 roku. Plan ten kontynuuje tradycje pedagogiki społecznej, szczególnie widocznej w nordyckiej tradycji przedszkolnej, która koncentruje się na życiu codziennym i nauce. Treści programowe opierają się na holistycznym podejściu do wychowania dziecka³⁸.

Wychowanie przedszkolne jest przedsięwzięciem pedagogicznym, które należy właściwie zaplanować i oszacować. Rodzice wraz ze swoimi dziećmi mają prawo uczestniczyć w tym procesie. Celem tworzenia przedszkoli jako projektów pedagogicznych jest zapewnienie przedszkolakom odpowiednich świadczeń zgodnie z ustawą i planem ramowym placówek przedszkolnych. Przedszkola są w stanie to osiągnąć poprzez zachęcanie i wspomaganie kadry pedagogicznej do nieustannego poszerzania wiedzy.

³⁷ Tamże.

³⁸ J. Storø i in., *Kindergartens in Norway...*, dz. cyt., s. 3.

Plan ramowy tzw. plan roczny przedszkola zostaje wdrożony w życie od 1 sierpnia 2017 r. Plan pozwala pracownikom myśleć i działać długoterminowo i systematycznie w związku z ich praktykami pedagogicznymi. Plan zapewnia ciągłość i postęp każdemu dziecku, jak również całej grupie. Także powinien skłaniać do refleksji nad funkcjonowaniem i rozwojem przedszkola.³⁹ Plan opiera się na wiedzy dotyczącej dorastania dzieci, wszechstronnego rozwoju – indywidualnego i grupy przedszkolnej, z uwzględnieniem wyników obserwacji, prowadzonej dokumentacji, refleksji, systematycznej oceny oraz konwersacji z dziećmi i rodzicami⁴⁰.

Norweski plan ramowy przedstawia szeroko obejmujący obraz możliwości rozwoju, zaangażowania i dobrobytu dziecka, podczas, gdy wiele krajów koncentruje się jedynie na poszczególnych tematach. W Norwegii opiera się on na rozwoju umiejętności społecznych, kreatywności, poczucia zachwyty naturą. Oprócz tego obejmuje podstawowe, wybrane elementy nauczania z następnymi etapami edukacji, dotyczące rozwoju: komunikacji, języka ojczystego i obcego, rozumienie tekstu, liczby, przestrzeni i kształtu oraz przedmiotów ścisłych (matematyka, fizyka, chemia). Wybrane treści przekazywane są stopniowo i w przystępny sposób, na miarę możliwości i zainteresowań dziecka, np. próbując odnaleźć odpowiedzi na pytania: Dlaczego niektóre drzewa gubią liście na zimę? Jak powstaje tęcza? Dlaczego woda raz jest parą, a raz lodem? Co się rozpuszcza w wodzie? i wiele innych. Także nauczyciele przedszkola starają się nakłonić dziecko do zastanawiania się nad daną sytuacją, pobudzają „umiejętności miękkie” związane z aktywnym uczestnictwem w społeczeństwie oraz nieustannym uczeniem się.⁴¹ Ramowy plan przedszkoli jest dla kadry pedagogicznej niezbędnym zbiorem informacji przydatnych do zrozumienia, zgłębienia i zastosowania w praktyce. Jego pierwszy rozdział dotyczy fundamentalnych wartości i etycznych praw przedszkola. Jest w nim na wiele sposobów podkreślone, że przedszkole musi uznawać i chro-

³⁹ Norwegian Directorate for Education and Training, *Framework Plan...*, dz. cyt., s. 3, 7–8.

⁴⁰ Tamże, s. 19–20.

⁴¹ M. Taguma, *Quality Matters...*, dz. cyt., s. 32.

nić wartości dzieciństwa. Każde dziecko w przedszkolu ma prawo do dobrego samopoczucia, rozwoju, przyjaźni i istotne jest to, aby placówka mu to zapewniła.

Od dawna kraje skandynawskie słynęły z tradycji spędzania jak najwięcej czasu poza domem. Zabawa na zewnątrz była i jest silną stroną norweskiej kultury, i jej życia codziennego. W Norwegii zawsze mocno wierzyło się, że przebywanie na świeżym powietrzu wpływa pozytywnie na zdrowie, a zwłaszcza samopoczucie człowieka. Zabawa jest niezbędna dla rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego dzieci. W kraju nordyckim występują przedszkola zwane *outdoor kindergartens*, inaczej „przedszkola na zewnątrz”, w których większość czasu przebywa się poza budynkiem. Zazwyczaj wygląda to w ten sposób, że latem dzieci spędzają 75% czasu na podwórku, zaś zimą mniej więcej 30%. Oczywiście ostateczną decyzję w tej kwestii dokonuje ustawodawstwo, a nie placówki przedszkolne.

To poprzez zabawę, która zakłada ruch, fizyczną ekspresję i przebywanie na świeżym powietrzu zarówno z dziećmi w podobnym wieku, jak i dorosłymi, dzieci rozwijają się. Zabawa to sposób, w jaki dzieci uczą się dobrze komunikować z rówieśnikami i opiekunami, okazywać szacunek drugiej osobie, negocjować, być kreatywnym, otrzymywać dobre rady, uczyć się ruchu, doświadczać mistrzostwa, a przede wszystkim mieć dobre interakcje społeczne.

Schemat 2. Treści planu ramowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Norwegian Directorate for Education and Training, *Framework Plan...*, dz. cyt.

Plan ramowy uwzględnia wygospodarowanie czasu na codzienną samodzielną zabawę dzieci, którą nazywamy „zabawą swobodną”. Poprzez zabawę w naturze dzieci uczą się rozwiązywać problemy i kontrolować własne życie, poznawać własne ciało, dostrzegać możliwości w swoim otoczeniu oraz odczuwać radość, wolność i szczęście.

Ponadto w planie poruszany jest temat „Ciało, ruch, jedzenie i zdrowie” (*Kropp, bevegelse, mat og helse*)⁴², w którym zaznaczone jest, że przedszkole powinno pomagać dzieciom w doświadczaniu szczęścia, radości i doskonalenia ruchu dzięki kompleksowym działaniom, zarówno wewnątrz i na zewnątrz przez cały rok. Napisano również, że pracownicy przedszkola powinni zapewniać dostęp do zróżnicowanych środowisk, wymagających poruszania się, doznań sensorycznych i zabaw fizycznych zarówno na terenie przedszkola, jak i poza nim. Dzieci mają być pobudzane, stymulowane i rozwijane intelektualnie, i fizycznie. Zaakcentowano, że dzieci mają prawo do uczestniczenia w zajęciach, które zakładają ruch, zabawę i życie społeczne w oparciu o ich własną wolę. Przedszkole powinno zapewnić wielorakie możliwości doświadczeń w przyrodzie i wykorzystywać przyrodę jako arenę do zabawy, zachwyty i odkrywania, do której należy podchodzić z troską i z zaangażowaniem.

Następnym ważnym aspektem w planie ramowym jest „Sztuka, kultura i kreatywność” (*Kunst, kultur og kreativitet*)⁴³, również w kontekście aktywności dzieci na świeżym powietrzu. Pracownicy placówki są zobowiązani do kreowania i uwidaczniania estetycznych wymiarów przedszkola – zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz.

Kolejny istotny punkt planu stanowi „Przyroda, środowisko i technologia” (*Natur, miljø og teknologi*)⁴⁴, która unaocznia, że instytucja edukacyjna powinno przyczyniać się do tego, aby dzieci uczyły się kochać przyrodę i przebywać na łonie natury w różnych porach roku. Przedszkole musi zorganizować dzieciom możliwość

---

⁴² Norwegian Directorate for Education and Training, *Framework Plan...*, dz. cyt., s. 49.

⁴³ Tamże, s. 50.

⁴⁴ Tamże, s. 52.

poznania tego, co ma do zaoferowania przyroda, aby mogły docenić jej bogactwo i potencjał jako całoroczną arenę do nauki i zabawy.

Dalszy interesujący element omawianego planu ramowego stanowi „Środowisko lokalne i społeczeństwo” (*Nærmiljø og samfunn*)⁴⁵. W tym miejscu należy podkreślić, że pracownicy przedszkola powinni przyczyniać się do odkrywania przez dzieci różnych krajobrazów przyrody i ich lokalnego środowiska.

Każdy wymieniony obszar planu ramowego jest związany z naturą, co świadczy o jej istotnej roli w edukacji przedszkolnej w Norwegii. W przedszkolu dzieci doświadczają stymulacji środowiska, uczestniczą w zabawach, odkrywają nieznaną, uczą się podejmowania inicjatywy, wzbudzania zachwyty i ciekawości. Ponadto kadra pedagogiczna przedszkola ma za zadanie wspierać dzieci, wyzwalać kreatywność np. podczas zabawy. Pracownicy powinni umieć improwizować (być twórczy) i akceptować aktywność, wyzwalać potencjał twórczy dzieci.

Przebieg dnia w placówce przedszkolnej w Norwegii jest następujący:

- 6.30 – pół godziny przed otwarciem przedszkola – pracownik przygotowuje pomieszczenie swojej grupy do użytku tzn. umieszcza krzesła na podłodze, wietrzy pomieszczenie, sprawdza/przygotowuje akcesoria w łazience itp.,
- 7.00 – otwarcie placówki,
- 7.00-10.00 – śniadanie wg indywidualnych potrzeb, zabawa,
- 10.00 – sprzątanie,
- 10.15 – zbiórka,
- 11.00 – pobyt w łazience,
- 11.15 – piosenka przed posiłkiem,
- 11.45 – przygotowywanie się, aby spędzić czas na świeżym powietrzu,
- 12.00 – zabawa na zewnątrz,
- 14.00 – uporządkowanie zabawek w ogródku przedszkolnym,
- 14.30 – spożywanie ostatniego posiłku,

⁴⁵ Tamże, s. 55.

- 15.00 – czas poświęcony na czytanie książek, gry planszowe i wiele innych aktywności,
17.00 – zamknięcie przedszkola⁴⁶.

Plan pracy przeważnie zaczyna się w połowie sierpnia (tak jak rok szkolny czy akademicki w Norwegii), zaś jego zakończenie odbywa się w połowie czerwca. Ponadto przedszkola są czynne przez cały rok, oprócz dni świątecznych. Dyrektor przedszkola decyduje, ile dni w roku przedszkole jest otwarte. Również on postanawia, czy przedszkola będą zamknięte w krótszych i dłuższych okresach urlopowych, tj. Boże Narodzenie, Wielkanoc i letnie wakacje. Nie ma krajowych przepisów dotyczących rozkładów dnia i tygodnia przedszkola. Głównie są one czynne od poniedziałku do piątku, minimum 41 godzin. Dzieci mogą uczęszczać na część „etatu” lub „pełen etat”.

Roczny plan jest narzędziem dla kadry pedagogicznej, zawiera uporządkowane cele i działania pracowników przedszkola.⁴⁷ Oprócz planów rocznych przedszkola opracowywane są też plany okresowe dla różnych grup.

Zadaniem dyrektora jest opisanie w jaki sposób będzie przebiegała realizacja planu rocznego – dokument zatwierdza kadra pedagogiczna. Plan roczny przedstawia w jaki sposób będą osiągnięte założone cele i jak będą zrealizowane treści planu, w jaki sposób przedszkole podchodzi m.in. do opieki, zabawy, oceniania rozwoju dziecka i opisywania jego postępów.⁴⁸ W nim opisane jest, jak ma funkcjonować przedszkole, jak prowadzić obserwację przedszkolaków oraz jak zorganizować współpracę i korelację działań ze szkołą podstawową w celu przygotowania dzieci do pełnienia roli uczniów⁴⁹.

Plan roczny zawiera również informacje ekonomiczne niezbędne dla rodziców dziecka. Jasno jest przedstawione na co przeznaczone są pieniądze. Dodane też jest, że jeśli rodzice wcześniej poinformują o nieobecności przedszkolaka, wówczas koszty nie będą

---

⁴⁶ Tamże, s. 43–44.

⁴⁷ Tamże, s. 37–38.

⁴⁸ Tamże, s. 15–16.

⁴⁹ Tamże, s. 38.

obowiązywać za dany dzień. Uwzględniono też, że jeżeli rodzina ma kłopoty finansowe, powinna porozmawiać o tym z dyrektorem placówki, który może przedstawić różne rozwiązania tego problemu np. wyznaczenie innego terminu opłaty, pomoc finansowa ze strony miasta.

Przedszkola powinny regularnie analizować przebieg praktyki pedagogicznej. Świadczy to o tym, że mają za zadanie m. in. opisywać, analizować i interpretować swoje metody pracy, realizację planów. Najważniejsze jest zapewnienie wszystkim dzieciom opieki zgodnie z ustawą i planem ramowym placówki.

Ewaluacja odwołuje się do spostrzeżeń kadry pedagogicznej. Zestawienie wszystkich refleksji na temat praktyki pedagogicznej zapewni pracownikom możliwość do dalszego planowania i przygotowań. Mogą również zachęcać do otwartych dyskusji odnośnie celów, treści i obowiązków przedszkola. Podczas oceniania zwraca się uwagę na kwestie zawodowe i etyczne. Jest to szansa dla nauczycieli, by dokonać autorefleksji i oceny swojego przedsięwzięcia pedagogicznego⁵⁰.

Wiedza dotycząca dobrego samopoczucia i wszechstronnego rozwoju dziecka (indywidualnego i na tle grupy) jest istotna dla zapewnienia wszystkim dzieciom odpowiedniej opieki przedszkolnej zgodnie z ustawą i planem ramowym przedszkola, są one stale nadzorowane i oceniane. Doświadczenia i zachowania dziecka powinny stanowić część materiału poddanego ocenie. Zapisy z przebiegu pracy stanowią część planowania, ewaluacji i rozwoju przedszkola jako przedsięwzięcia pedagogicznego. Dostęp do dokumentacji pracy przedszkola (praktyk pedagogicznych) mają rodzice, społeczność lokalna i władze lokalne. Materiał zawiera szereg informacji o tym, czego dzieci doświadczają, czego się uczą i co robią w przedszkolu itp. Cała dokumentacja pracy kadry pedagogicznej jest źródłem informacji na temat spełnienia wymogów ustawy i planu ramowego przedszkola⁵¹.

⁵⁰ Tamże, s. 37–38.

⁵¹ Tamże, s. 39–40.

Kwalifikacje norweskich nauczycieli wychowania przedszkolnego

W Norwegii od kandydatów na nauczycieli przedszkoli wymaga się świadectwa ukończenia szkoły średniej wyższej. Przygotowanie na poziomie wyższym nieuniwersyteckim jest wystarczające, chociaż pracują także osoby z wykształceniem wyższym uniwersyteckim (pełnią funkcje kierownicze)⁵². Najczęściej norweski nauczyciel przedszkolny zdobywa uprawnienia do pracy w zawodzie po ukończeniu studiów pedagogicznych w kolegium lub na uniwersytecie otrzymuje tytuł licencjata (obecnie w Polsce wymagane są 5-letnie studia magisterskie). Podczas studiów bardzo ważne są liczne praktyki, dzięki którym nabiera się większego doświadczenia do pracy w zawodzie⁵³.

Każda osoba, która chce podjąć pracę w przedszkolu, musi przedstawić informację o niekaralności. Dokument wydany przez policję wskazuje, czy dana osoba nie miała konfliktu z prawem. Szczególnie osoby skazane za wykorzystywanie seksualne dzieci są pozbawione możliwości pracy w placówkach przedszkolnych⁵⁴.

Norwegia sugeruje zatrudnianie na stanowisko nauczyciela przedszkolnego także mężczyzn. Liczne kampanie społeczne mają ich zachęcać do podejmowania studiów pedagogicznych. Ministerstwo (*Kunnskapsdepartementet*) wydaje specjalne broszury wskazujące dyrektorom przedszkoli, jak mają zadbać o to, aby w ich placówkach pracowało więcej mężczyzn. Ich obowiązkiem jest aktywne promowanie równości płci. Jedną z wielu wytycznych stanowi o wyborze nauczyciela – jeśli rozważane są dwie kandydatury

---

⁵² A. Jacewicz, *Początki kariery szkolnej na tle przemian edukacyjnych*, Białystok 2013, s. 57.

⁵³ T. R. Isaksen, *Competencies for tomorrow's kindergartens*, [online] dostęp [w:] https://www.regjeringen.no/contentassets/17bfd7a2d3ec437c9dee4d32c5068cf9/kompetansestrategi-for-barnehage-2018-2022_eng-rev.-01.10.19-004.pdf, dnia 10.01.21.

⁵⁴ K. Karp, *Norweskie przedszkola wolą zatrudniać mężczyzn*, dostęp [on-line], <http://przedszkolneabc.pl/norweskie-przedszkola-wola-zatrudniac-mezczyzn>, data: 22.04.2021.

różnej płci, posiadające jednakowe kwalifikacje dyrektor powinien zatrudnić w swojej placówce mężczyznę⁵⁵.

Obecnie Ministerstwo Nauki i Badań w Norwegii ustanawia przepisy dotyczące wydawania zezwoleń i zatwierdzania dokumentów potwierdzających ukończenie studiów poza granicami kraju. Ponadto zwolnienie pracowników, którzy pracują w przedszkolu w nocy z wymogu posiadania przygotowania pedagogicznego. Ministerstwo opracowuje dodatkowe przepisy dotyczące kadry nauczycielskiej⁵⁶.

Należy dodać, że w przedszkolach oprócz pracowników pedagogicznych są zatrudniani asystenci nauczyciela i pracownicy administracyjni. Dyrektorem jest nauczyciel wychowania przedszkolnego lub osoba, która ma inny rodzaj wykształcenia wyższego i kwalifikacje do pracy z dziećmi, wiedzę oraz doświadczenie pedagogiczne.

Aktualnie Norwegia wdraża projekt narodowy 2018-2022, który polega na podnoszeniu kompetencji i możliwości wszystkich osób pracujących z dziećmi w norweskich przedszkolach. Jego wiodącymi hasłami są:

1. Przedszkola jako instytucje pedagogiczne.
2. Komunikacja i język.
3. Przedszkola jako integracyjne środowiska opieki, zabawy, nauki i formacji.
4. Wartości i zasady praktyki, którymi chce zaintrygować ludzi, aby przybliżyć im tematykę i zachęcić do działań w dziedzinie pedagogicznej.

Tym samym projekt opierając się na wcześniejszych doświadczeniach i badaniach, ma na celu zwiększyć liczbę personelu pedagogicznego poprzez zachęcenie do podjęcia nauki w zakresie pedagogiki przez każdą osobę, gdzie wiek nie stanowi żadnej przeszkody, a liczą się chęci i zaangażowanie. Również jest to okazja to poszerzania swojej wiedzy w zakresie pedagogicznym, możliwość ciągłego rozwoju zawodowego. Przedsięwzięcie norweskie ma za-

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ T. R. Isaksen, *Competencies...*, dz. cyt.

chęć do studiów pedagogicznych, ale przede wszystkim przyczynić się do zwiększenia liczby nauczycieli przedszkolnych z tytułem magistra, który jak dotąd nie jest obowiązkowy. Dodatkowo projekt ten obejmuje środki dla różnych pracowników tj. dyrektorów, nauczycieli przedszkolnych, opiekunów, asystentów i innych, aby nie tylko zwiększyć kadre pedagogiczną, ale również ją urozmaicić w celu wszechstronnej, kompleksowej pomocy dziecku i jego rodzinie. Tego typu kształcenie nauczycieli przedszkolnych ma zapewnić wykwalifikowanych i stabilnych pracowników. Rządowa idea przewiduje przydziały finansowe dla dyrektorów przedszkoli, aby umożliwić ich personelowi naukę⁵⁷.

Zakończenie

Edukacja przedszkolna w Norwegii, podobnie jak w Polsce jest częścią systemu edukacji i zarazem pierwszym etapem procesu uczenia się. Powinna łączyć opiekę, zabawę i naukę. W dziecku w wieku przedszkolnym drzemie ogromny potencjał, a edukacja na tym poziomie odgrywa szczególną rolę nie tylko w rozwoju intelektualnym, ale w całościowym rozwoju fizycznym, społecznym i psychicznym. Każde dziecko ma prawo do uczestniczenia w edukacji przedszkolnej. Aby odnieść sukces i czerpać zadowolenie z pracy z tą grupą wiekową należy pamiętać, że jest to okres stopniowego przygotowywania dziecka do samodzielnego funkcjonowania poza rodziną, najpierw w przedszkolu, potem w szkole. Dziecko nabywa zdolności uczenia się regulowanego najpierw przez „zapraszające do działania” otoczenie, później zgodnie z instrukcjami nauczyciela, aż po naukę według własnych celów i planów oraz przejęcia kontroli nad nią. Pracując z przedszkolakiem trzeba mieć na uwadze, że rozwój jego jest specyficzny, wyznaczają go indywidualne cechy dziedziczne oraz wpływ środowiska. Dzieci różnią się między

---

⁵⁷ European Commission, *Norway – National Reforms in Early Childhood Education and Care*, [online] dostęp [w:] eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-early-childhood-education-and-care-48_en, dnia 10.01.2020.

sobą nie tylko wyglądem zewnętrznym, ale również tempem rozwoju. Każde dziecko ma charakterystyczny, tylko dla siebie, sposób odbierania bodźców z otoczenia, rytm uczenia się i poznawania otaczającej rzeczywistości.

Bibliografia

- Antonik A., *Edukacja włączająca w Norwegii*, „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”, nr 3/2009.
- Engel A., *Early Childhood education and care policy review*, Oslo 2015.
- Engel A., *OECD – Thematic Review of Early Childhood Education and Care Policy in Norway*, Oslo 2015.
- European Commission, *Norway – National Reforms in Early Childhood Education and Care*, [online] dostęp [w:] eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-early-childhood-education-and-care-48_en, dnia 10.01.2020.
- Eurydice, *System edukacji w Europie. Norwegia*, [online] dostęp [w:] www.eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie/norwegia-2/, dnia 15.01.2021.
- Furu A., *Student i dag. Førskolelærer i morgen*, Bergen 2011.
- Isaksen T. R., *Competencies for tomorrow's kindergartens*, [online] dostęp [w:] https://www.regjeringen.no/contentassets/17bfd7a-2d3ec437c9dee4d32c5068cf9/kompetansestrategi-for-barnehage-2018-2022_eng-rev.-01.10.19-004.pdf, dnia 10.01.2021.
- Jacewicz A., *Początki kariery szkolnej na tle przemian edukacyjnych*, Białystok 2013.
- Jameson Brewer T., *Rousseau plays outside in Norway: A personal reflection on how Norwegian outdoor kindergartens employ Rousseauian pedagogical methods of play*, USA 2012.
- Karp K., *Norweskie przedszkola wolą zatrudniać mężczyzn*, dostęp [online], <http://przedszkolneabc.pl/norweskie-przedszkola-wola-zatrudniac-mezczyzn>, data: 22.04.2021.
- Kjølleberg P. M., *Childcare options in Norway*, [online] dostęp [w:] <https://relocation.no/expat-communities/expat-resource-articles/childcare-options-in-norway/>, Stavanger 2016, dnia 12.12.2020.
- Korsvold T., *For alle barn! Barnehagens framvekst i velferdsstaten*, Oslo 2005.

- Ministry of Education and Research in Norway, *Act relating to kindergartens: The Kindergarten Act*, Chapter I, Oslo 2020, [online] dostęp [w:] lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-06-17-64/KAPITTEL_5#%C2%A717, dnia 10.01.2020.
- Norwegian Directorate for Education and Training, *Framework Plan for Kindergartens*, Oslo 2017 [online] dostęp [w:] www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/framework-plan-for-kindergartens2-2017.pdf, dnia 05.02.2021.
- Norwegian Ministry of Education and Research, *White paper No 41 (2008-2009)*, [online] dostęp [w:] <https://childcarecanada.org/sites/default/files/2009-quality%20in%20ECEC%20Norway%20white%20paper%20no.41%202008-2009.pdf>, dnia 22.05.2021.
- Parczewska T., *W stronę przyrody: O norweskich praktykach edukacji na zewnątrz*, Lublin 2017.
- Sadownik A., *Why is the Norwegian Kindergarten Teacher Education Internationally Inspiring in this Historical Moment?*, Norway 2019.
- Sobotka A., *Edukacja przedszkolna w wybranych krajach europejskich*, Warszawa 2001.
- Statistics Norway, *Children in kindergartens by age in Norway*, [online] dostęp [w:] <https://www.ssb.no/en/barnehager/>, dnia 10.03.2021.
- Storø J., Haug K. H., *Kindergartens in Norway – From care for the few to an universal right for all children*, Part 1, Oslo 2013.
- Taguma M., *Quality Matters in Early Childhood Education and Care-Norway*, Oslo 2013.
- Van Damme M., *Charakterystyka edukacji przedszkolnej w Norwegii na przykładzie pracy przedszkola Golvsengane w Nordfjordeid*, maszynopis pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem dr A. Jacewicz, Białystok 2021.
- Ziółkowski P., *System edukacji przedszkolnej w Polsce oraz wybranych krajach Unii Europejskiej*, Bydgoszcz 2018.